

XII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia – Kolozsvár,
2009. május 15–17.

A GUUAM geopolitikai blokk szerepe és lehetőségei

Témavezető:

Dr. Lönhárt Tamás, adjunktus
BBTE, Történelem és Filozófia Kar
Jelenkor Története
és Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék

Szerző:

Toró Tamás
BBTE, Történelem és Filozófia Kar
Jelenkori történelem és nemzetközi
kapcsolatok, Mesteri képzés I. év

Kolozsvár

2009

Bevezető

1991-ben a Szovetunió felbomlása után Oroszország szükségét érezte, hogy valamilyen módon továbbra is befolyása alatt tartsa a volt szovjet érdekszférát. A teljes összeomlás ugyan elkerülhetetlen volt, ugyanis a volt szovjet tagköztársaságok sorra kiáltották ki függetlenségüket. A megoldást Oroszország a Független Államok Közösségének létrehozásában látta. Így, 1991. december 8.-án aláírt dokumentum kimondja, hogy „a Szovjetunió mint a nemzetközi jog alanya, s mint geopolitikai realitás megszűnik létezni”, illetve a szerződő felek megalapítják a Független Államok Közösségét (FÁK).¹ A szövetséghez, a 15 volt szovjet tagköztársaság közül, csupán a balti államok nem csatlakoznak, illetve az országban kirobbant polgárháború miatt Grúzia csak 1993-ban csatlakozik.²

Nem szándékom részletesen a FÁK történetét tárgyalni viszont a dolgozat szempontjából szükségesnek látom ennek rövid bemutatását. A Szovjetunió örököse, Oroszország megtartotta a lakosság közel 2/3-át, és a területeknek pedig közel 80 %-át. Viszont gazdaságilag – hasonlóan a többi volt tagköztársasághoz – megviselt volt. Különböző tervezetek születtek arról, hogy Oroszország miként tarthatja meg befolyását a volt szovjet térségben. Moszkva a gazdasági integrációban látta a megoldást, ezt viszont a helyi politikum és elitek teljesen elítélték. Fontos megemlítenünk, hogy 1992-ben létrehozzák a FÁK Kollektív Biztonsági Szerződését. Ez azért volt fontos, mert mikor Azerbajdzsán, Grúzia, Kazahsztán, Kirgizisztán, Üzbegisztán és Ukrajna csatlakoznak a NATO Béke-partnerségi programjához³ Oroszország számára e országok KBSZ tagsága még garanciaként szolgált. Veszélyt igazán akkor kezdte érezni mikor a jövődöbéli GUAM országok kezdtek elhanyagolni a FÁK KBSZ üléseit és létrehozták a GUAM-csoportot.

A GUAM létrehozása

¹ Sz. Bíró Zoltán, *Oroszország visszatérése*, Szovjet füzetek XVII., Russica Pannonica Kiadó, Budapest, 2008, p. 39.

² Ibidem, p. 40.

³ Ibidem, p. 49.

Grúzia, Ukrajna, Azerbajdzsán és Moldova közti kooperáció hivatalosan 1996. március 27.-én kezdődött mikor Bécsben az EBESZ Állandó Bizottságának ülésén a négy állam egy közös nyilatkozatot adott ki melyben kifejezték együttműködési szándékukat. Véglegessé 1997. október 10.-én a Strasbourgi Európa Tanács csúcson vált, mikor a négy elnök egy regionális együttműködés érdekében létrehozták a GUAM szervezetet. A szervezet neve a négy állam kezdőbetűinek egymás mellé helyezéséből állt össze, melynek célja a Szovjetunió felbomlása következtében függetlenné vált államok szuverenitását és függetlenségét erősítse. A közös célok és érdekek melyek a négy országot összehozták a következők voltak:

- Szuverenitás betartása
- Területi integritás megőrzése
- Határok sérthetlensége
- Demokrácia terjesztése és óvása
- Emberi jogok betartása

1997 novemberében a bakui külügyminiszteri találkozón, a négy kormány küldöttsége a következőket foglalta a „bakui protokoll”-ként ismerté vált dokumentumba:

- A felek közötti politikai kooperáció
- Békés konfliktus kezelés
- Szeparatizmus, agresszív nacionalizmus illetve terrorizmus elleni fellépés
- Az Európa-Kaukázus-Közép-Ázsia transzport korridor létrehozása
- Kapcsolattartás a NATO-, EBESZ-, WEU-, és ENSZ-el

1998 októberében Washingtonban, a Nemzetközi Valuta Alap és a Világbank találkozóján a GUAM országok küldöttsége a következő célokat tűzték ki:

- Az orosz gazdasági válság csökkentése a GUAM országokban
- Egymás támogatása biztonság és stabilitás terén
- Együttműködés az Európa-Dél-Kaukázus-Közép-Ázsia korridor létrehozásában
- A Kaspitenger olaj és gáz tartalékainak minél hamarabbi kiaknázása és vezetékek megépítése Európa irányába

1999 április 24.-én a washingtonban a NATO 50. évét ünneplő csúcson a GUAM csoport teljes jogú tagjává válik Üzbegisztán, ezt a washingtoni paktumban rögzítik, amely hatályba lépésétől kezdve a szervezet GUUAM-ként szerepelt.⁴

⁴ Ez 2005.-ig érvényes, mikor Üzbegisztán megszűnik a GUUAM csoport tagja lenni, így a szervezet vissza kapja eredeti nevét a GUAM-ot.

A csoport hatékonyabb együttműködése érdekében 2000. szeptember 6.-i new york-i találkozón a GUUAM államok elnökei egy memorandumot írnak alá, amelyben egy működési keret alapjait helyezik el. Ezek szerint évente egyszer össze kell üljön az Államfői Tanács, félévente pedig a Külügyminiszterek Tanácsa. Ezek mellett létre kell hozni egy Koordinációs Bizottságot amely az öt ország küldötteiből tevődik össze és három havonta ülésezik.⁵ Ezekre a hivatalos nyilatkozatokra és memorandumokra építve írják alá 2001 június 7.-én a Yalta-i Kártát, amelyben meghatározzák a GUUAM csoport közös érdekeit, értékeit, strukturáját.⁶

Hivatalosan a fentiekben említett értékek és érdekek voltak a GUUAM csoport irányadói. Éppen ebből a megfontolásból tartottam fontosnak felsorolni és röviden összefoglalni a jelntős nyilatkozatokat és memorandumokat tartalmát. Illetve azért, hogy ezzel is hangsúlyozzam azt amit a következőkben alátámasztani szeretnék. Azt, hogy ezeknek a „nemes” céloknak az volt a szerepe, hogy a valós érdekekről eltereljék a figyelmet.

Lehet, hogy a GUUAM a „világbékét” megteremtő céljai a nagyközönség körében hihetőek voltak, de Oroszország vezetőit (akik számára volt a legégetőbb a szervezet létrejötte) nem lehetett átverni az effajta idealista elképzelésekkel. Moszkva a GUUAM-ban egy nyugat barát, orosz ellenes politikai, gazdasági és biztonsági szervezetet látott, amely ráadásul az ő „életterében” tevékenykedett (csöppet sem tévedett). Világos volt, hogy az Egyesült Államok azt a számára kedvező helyzetet próbálja kihasználni melyet Oroszország gyengülése tett lehetővé. A GUUAM államok részéről is érthető volt a nyugathoz és a NATO-hoz való közledés, ugyanis mindegyik tag ország politikai vagy biztonsági stabilitása veszélyben volt, ennek orvoslásáért pedig hiába fordultak volna Oroszországhoz. Azerbajdzsán Örményországgal állt konfliktusban a Nagorno-Karabach régióért, Grúzia belpolitikáját a szakadár Dél-Osszétia és Abházia marcangolta, Moldovának a Transznisztriai terület miatt voltak nézeteltérései Oroszországgal, Ukrajna pedig a volt Szovjetunió második legnagyobb gazdasága lévén, az átmenet Európa és Oroszország között, nyilván fontos geopolitikai tényező volt Moszkva számára. Ne felejtsük el Zbigniew Brzezinski szavait, mely szerint Oroszország megszűnik birodalomként létezni ha nem uralja Ukrajnát.⁷ Ennek a ténynek a realitásával Oroszország is tisztában van. A később

⁵ <http://www.guuam.org/general/browse.html>

⁶ A Yaltai Kárta tartalmát fölöslegesnek tartottam felsorolni, ezért a szövegét a dolgozat végére mellékletként van csatolva.

⁷ <http://www.globalsecurity.org/military/world/ukraine/intro.htm>

csatlakozott Üzbegisztán pedig az iszlám fundamentalistákkal állt harcban, akiket szomszédja Tadzsisisztán támogatott. Nem csoda, hogy ezt az öt államot hozta össze a sors egy GUUAM féle geopolitai blokk létrehozására.

USA-GUUAM kapcsolatok

Nem kérdéses az, hogy a GUUAM az Egyesült Államok támogatásával jött létre. Ezt sosem titkolta a Clinton adminisztráció sem. Tudni lehetett 1999-ben az amerikai parlament GUUAM tagországokként 5 millió dollárt ítél meg a Külügyminisztériumoknak, 2 milliót tömegpusztító fegyverek proliferációjára, és 1 milliót anti-terrorista infrastruktúra fejlesztésre. 2001-re ez az összeg megnégyszereződött.⁸ Az egyik kérdés melyre e dolgozat választ próbál adni, hogy miért volt annyira fontos az Egyesült Államok számára egy efféle szerveze létrehozása? A válasz három kulcsfontosságú tényező körül mozog: energia, neo-containment, jelenlét Dél-Kaukázusban és Közép-Ázsiában.

Tudott tény, hogy az energi kérdés az egyik vezető világpolitikai tényező. Az USA relatív kis mennyiségű olaj tartalékkal rendelkezik, ezért ha valahol rábukannak egy olajmezőre, ott egyből megjelenik az amerikai tőke, ahol amerikai tőke van ott pedig felbukkan az amerikai tengerész gyalogos is. Ha valahol olaj van, akkor az a Kaspi-tenger térsége. Egyes értékelések szerint a Kaspi medence olaj tartaléka elég volna az Egyesült Államok számára több mint 30 évig.⁹ A GUUAM létrehozása közelebb hozta a Kaspi-tenger olajtartalékát az amerikai befektetőkhez, és elméletileg biztosította a kaukázusi olaj és gáz elvezetését Európa országaiba. Az alternatív olaj és gáz vezeték létrehozása óriási veszteséget jelentett volna és mai napig jelentene Oroszország számára, ugyanis az orosz energia fegyver talán a legerősebb eszköz Moszkva kezében. Két alternatív vezeték létrehozásáról szólt az érdelemleges vita: 1. Baku-Ceyhan (Törökország), 2. Azerbajdzsán-Grúzia-Ukrajna-Lengyelország. Törökország aki nem nézte jó szemmel a GUUAM létrehozását, mégis jól jött volna ha az egyik energia vezeték amely

⁸ <http://www.guuam.org/general/browse.html>

⁹ <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2001/hydrocarbons.htm>, Hydrocarbons and a new Strategic Region: The Caspian Sea and Central Asia, by Lester W. Grau, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth

kikerülné Oroszországot az területén haladna át. Ukrajna az utóbbiért szállt síkra, ugyanis egy oroszországot kikerülő energia vezeték, számára a szabad külpolitika kulcsát jelképezte.

Feltehetjük a kérdést, hogy az USA miért pont ezt az öt államot támogatta? Csak rá kell néznünk a térképre és egyből eszünkbe jut a hideg háborús neo-containment amerikai politika. Igaz, hogy ezúttal nem a kommunizmus feltartóztatásáról van szó, de a cél ugyan az: az orosz befolyás visszaszorítása – ha lehet – Oroszország térségére. Az 1990-es évek olyan helyzetben találták Oroszországot, hogy az amerikaiknak egy effajta kezdeményezésére mint a GUUAM volt, ne tudjanak érdembelileg válaszolni.¹⁰ Az orosz külpolitika szemmel láthatóan válságban volt amely 1999-ben csúcsosodik ki a koszovói válság kapcsán, mikor beleegyezése ellenére a NATO megbombázza Szerbiát. Az események azt igazolják, hogy Amerika sosem hagyott fel a containment politikával, csupán átértékelte, de mai napig meghatározza külpolitikáját. Valahogy úgy kell ezt elképzeljük, hogy az USA évtizedekkel ezelőtt felrakta Halford J. Mackinder fordított világtérképét a falra és azóta is a *szívterület vs. peremterület* elméletéhez tartja magát. Ebben az elméletben pedig nagyon kényelmesen helyet kap a GUUAM létezése.

Minden valószínűség szerint az USA 1997-ben még nem tudta, hogy alig 5 évre rá háborúban fog állni Afganisztánnal, majd később Irakkal is. Az amerikai-iráni kapcsolatok viszont már az 1990-es években is igen romlottak voltak, tehát a NATO jelenlét Közép Ázsiában rendkívüli fontossággal bírt már akkor. A GUUAM hosszútávú működése egy stabil bázist jelentett volna, az USA számára. Ugyanakkor pedig fel kellett tartóztatni az iráni befolyás elterjedését a Kaukázusban. A feszültséget Irán is érezte, ugyanis arra a hírre válaszolva, hogy a Kabala-i radar állomás orosz személyzetét NATO személyzet cserélné fel, Ayatollah Ali Khamenei iráni elnök azt nyilatkozta, hogy szerinte nem áll Baku érdekében bosszantani hatalmas déli szomszédját.¹¹

¹⁰ Ne felejtjük el, hogy Oroszország nem tudta meggátolni a Balti államoknak a NATO-ba való bevitelét, csupán annyit tudott tenni, hogy cserébe olyan előnyökben részesülhetett mint: G-7 tagság, Párizsi Klubb tagság, Orosz-NATO Alapokmány aláírása

¹¹ <http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iran/2000/20-220500.html>, Iran Report, 22 May 2000, volume 3, nr. 20

Mind ezek mellett, a GUUAM létrehozása megteremtette a térségben azt a geopolitikai pluralizmust, amelyre nem volt példa az első Világháború óta. Az USA a GUUAM által megtörte az oroszok egyeduralmát kaukázusi és Közép Ázsiai térségekben. A kérdés csupán az volt, hogy sikerül-e ezt az előnyös helyzetet kiaknázni.

GUUAM államok az poszt-szovjet térségben

1997-ben a geopolitika pluralizmus jegyében a négy alapító ország lehetőséget látott arra, hogy nyugati segítséggel függetlenítse magát Oroszországtól. Véleményem szerint ennek a döntésnek elsősorban gazdasági okai voltak, másodsorban pedig nem Oroszország volt a megfelelő nagyhatalom amelyik a különböző nemzetiségi konfliktusok orvoslásában partner szerepet játszott volna. A NATO-t maguk mögött tudva több lehetőséget láttak nemzeti érdekeik érvényesítésére. A jobb megértés érdekében, lássuk, hogy melyek voltak azok a kényes problémák, melyekben a tagországok nyugati segítséggel szerettek volna megoldani.

1. A NATO szemszögéből a kaukázusi térség legfontosabb országa egyértelműen Azerbajdzsán, ez érthető, ugyanis mindkét alternatív energia vezeték Bakuból városához kötött. Azerbajdzsán viszont addig nem érezheti magát biztonságban, míg a Nagorno-Karabach régióért folytatott vitát le nem zárja szomszédjával, Örményországgal. Kizárt, hogy ezt a kérdést e két ország nagyhatlami beavatkozás nélkül tudná megoldani. Ilyen körülmények között érthető Azerbajdzsán NATO-hoz való közeledése.
2. Grúzia esete minden bizonnyal összetettebb, ugyanis számára az elszakadás Moszkvától sokkal nehezebb, figyelembe véve, hogy közvetlen szomszédok. Majdnem 100 %-ban az orosz energiától függ, illetve a szakadár Dél-Oszétia és Abházia tartományok maguk mögött tudhatják Oroszországot. Ebben az esetben Grúzia számára a NATO jelentené az egyedüli garanciát. Az országon áthaladó energia vezeték létrejöttével pedig Grúzia igazán fellelégezhetne.
3. Ukrajna, Grúziához hasonlóan mondhatni teljes mértékben az orosz energiától függ, ezért az Oroszországot kikerülő de saját területén áthaladó energia vezeték megépítése volt számára az első számú érdek. Ennek megvalósításában látott megoldást a GUUAM keretein belül. Említettem Ukrajna geopolitikai fontosságát inkább fél számára, ezért Oroszország a végsőkig elmenne azért, hogy az ukrán külpolitikát Moszkvából irányítsák.
4. Moldova számára a GUUAM biztonság érzetet adott Romániával szemben,¹² ugyanakkor pedig úgy érezte, hogy Oroszországgal is érdembelileg fog tudni tárgyalni a Transznisztriai térség érdekében.
5. Üzbegisztán az amerikaiakban látta azt a partnert aki vele együtt sikra szállna egy anti-izlám fundamentalista harcba.

E felsorolást csupán azért tartottam fontosnak, hogy összehasonlíthassuk a tagállamok eredeti elképzeléseit, a továbbiakban bemutatott eredményekkel, másrészt pedig, hogy szemléltessem azt, hogy nehezen működhet egy olyan szervezet melynek tagjai különböző

¹² Románia néha kifejezi szándékait a Moldovával való egyesülésre, megteremtve a történelmi Nagy Romániát.

érdekek irányába mozdulnak. Mindezek mellett pedig láthatjuk, hogy melyek voltak azok az idealista „kirakat” célok és melyek voltak a kökemény realista érdekek.

Az amerikai retorika ebben az esetben is a megszokott volt. Gondolok itt arra, hogy a GUUAM Kárta egyik meghatározója, a demokrácia biztosítása volt. Mi sem állt messzebb Leonyid Kucsma vezette Ukrajna, Eduard Sevardadze Grúziája vagy Gejdar Alijev Azerbajdzsánától. Semmivel sem voltak jobbak mint Oroszország, sőt annál sokkal korruptabbak és antidemokratikusabbak voltak.¹³¹⁴

Az új évezred nem sok jót hozott a GUUAM –csoportnak. Igaz, hogy a 2000-2001-es években a szövetség látszólagos jól működését még próbálták fenntartani, de a valóságban kezdett körvonalazódni a szövetség tehetetlensége. Az 1998-as államcsőd jelentette Oroszország számára a mélypontot, viszont a következő években kezdett egyre inkább megerősödni, ez pedig egyértelműen a GUUAM kárára történt. Oroszország ismét teljes gőzzel tudta támogatni a grúziai szeparatista mozgalmakat, többszörösen megfenyegette szomszédját, hogy ne támogassa a csecsen harcosokat, elmenve addig, hogy a második csecsen háborúban „véletlenül” néhány grúz falut is megbonbáztak az orosz repülők. Ez egy olyan figyelmeztetés volt Grúzia számára amit nem lehetett nem komolyan venni. Azerbajdzsán sem számíthatott túl sok jóra, azok után, hogy Oroszország megerősítette kapcsolatait Örményországgal, így a Nagorno-Karabach régió hovatartozása továbbra is nyílt kérdés maradt. Moldvában a Vladimir Voronin vezette kommunista párt hatalomra jutása szintén a GUUAM kudarcát jelentette. Voronintól, a Kreml embere lévén, távol álltak a szövetség érdekeinek érvényesítése. Egy általa adott interjúban ki is jelnti, hogy kizárólag csak azokban a GUUAM-al kapcsolatos kérdésekben érdeklik amelyek országával kapcsolatosak. Vagyis nem vállalja a kollektív együttműködéssel járó felelőségeket.

Üzbegisztán mint azt már említettem 1999-ben csatlakozott az addig GUAM-ként ismert szövetséghez. Visszautasítva a FÁK KBSZ-en való részvételét, Islam Karimov elnök Washingtonba utazott a NATO jubileumi csúcstalálkozójára, ezzel is jelezve Moszkvának azt, hogy függetleníteni szeretné magát Oroszországtól. Talán Üzbegisztán volt az a tagállam amelyet legkevésbé érdekelték a GUUAM célok. Számára a két alternatív energia vezeték

¹³ Sz. Bíró Zoltán, *Oroszország visszatérése...*, p.50

¹⁴ Talán a legszélsőségesebb példa az Azerbajdzsán esete ahol dinasztikus módon Gejdar Alijevnek sikerült átadni a hatalmat fiának.

létehozása semmit nem jelentett, a transzkaukázusi korridor úgyszintén. Egyébként Karimov elnök egyetlen egy GUUAM elnöki találkozón sem vett részt. Számára az egyedüli érdekeltséget az jelentette, hogy amerikai segítséget kaphat az iszlám fundamentalisták elleni harcban. A pénzebli támogatások nyilván jól jöttek, de ennél sokkal több kellett. 2001 elején a Pentagon tisztán kijelentette, hogy nem fog ingyen sem katonákat sem fegyvereket küldeni Üzbegisztánnak.¹⁵ Ettől a ponttól kezdve Üzbegisztán teljesen elvesztette, addig is kevés, érdeklődését a GUUAM irányába. 2001 áprilisában Islam Karimov már Putyinnal tárgyal Moszkvában, ahol aláírnak egy gazdasági és katonai együttműködést.¹⁶ Az üzbég elnök hamar rájött arra, hogy ha országa Közép Ázsiai „nagyhatalommá” szeretné kinőni magát, a jelenlegi helyzetben nem Washington tud segíteni rajta. Ezek után 2002-ben Üzbegisztán jelzi, hogy a továbbiakban nem kíván résztvenni a GUUAM ülésein, majd 2005 májusában bejelenti végleges kiszállását,¹⁷ így a szövetség visszakapja eredeti nevét, a GUAM-t.

Vladimir Putyin elnök ideje alatt Oroszország megerősödött, ami külpolitikájára is kihatott. Ennek következtében a GUAM szövetség kezdett csupán egy formalitást jelenteni. Oroszország keményen megtámogatja az örményeket, oszétokat, abházokat, Ukrainát pedig folyamatosan azzal fenyegeti, hogy ha nyugat barát politikát folytat akkor annak megfelelő összeget is kell fizessen a gázért. A Kaukázusban dúló állandó konfliktusok oda vezettek, hogy az amerikai befektetők kezdtek elveszíteni az érdeklőségüket. Ez pedig azt vonta maga után, hogy a két alternatív energia vezeték megépítése egyre inkább valószínűtlenebbnek látszott. Ettől kezdve a GUUAM létezés igenis fölöslegessé vált, ugyanis az első számú prioritásuk amely az Európa-Kaukázus energia korridor volt, kudarcba fulladt. Kezdett körvonalazódni az a tény, hogy lassan mindegyik tagállam vissza kell soroljon Oroszország ernyője alá, amely alól igazán sosem sikerült kiállni.

A 2000-es években a GUUAM tervek az elméleti fázisukban már elakadnak. Ilyen volt az esetleges GUUAM hadsereg létrehozása, vagy a szabad kereskedelem bevezetése a szövetségen belül. A GUUAM valódi mozgástere pedig az atni-terrorista, és drogcsempészet ellenn megnyitott központok létekezésében merült ki. Az érdekes az, hogy a szövetség mai napig létezik, csak, hogy tartalmatlanná vált.

¹⁵ http://www.stratfor.com/analysis/uzbekistan_becoming_russias_ally_central_asia

¹⁶ Idem.

¹⁷ <http://www.globalsecurity.org/military/world/centralasia/uzbek-intro.htm>

Következtetések

Oroszország már az 1990-es évek elején számolt azzal, hogy az újonnan függetlenedett államok összefognak ellene. Erre már 1993-ban **Migranjan**, Jelcin elnök tanácsadója felhívja a figyelmet. E félelmük 1997-re be is következik, mikor amerikai támogatással jön létre a GUAM. A szövetség szomrú sorsa véleményem szerint előre látható volt, ugyanis ahány állam annyi érdek. Ez hosszú távon működésképtelenné tette a szövetséget. Mindezek mellett Oroszország fenyegetőnek tartotta (jogosan) a NATO esetleges jelenlétét a Kaukázusban. A keményebb fellépése várható volt, a kérdés csak az volt, hogy ez mikor fog bekövetkezni. Oroszország, relativ rövid idő alatt kilábalta a válságból. A GUUAM-nak pedig lejárt az ideje. E négy ország együtt sem bizonyult elég erősnek Oroszországgal szemben, az USA pedig nem vállalta a konfrontációt. Nagyhatalmi támogatás nélkül a GUUAM mellékvágányra került, a jelenlegi világpolitikai helyzet pedig nem azt mutatja, hogy ez a közeljövőben változna. A GUUAM esete azt a tényt is bizonyítja, hogy ameddig Oroszország erejében áll, addig nem fogja tolerálni a NATO jelenlétét saját érdekszférájában. Ez 2008-ban meg is mutatkozott a Grúzia ellen indított háborúval.

A GUAM működését meghatározatlan időre befagyasztották, ugyanis Oroszország sikeresen háritotta el az őt elszigetelő geopolitikai blokk törekvéseit. Ugyanakkor ne higyjük azt, hogy egy teljesen elfelejtett téma lett az amerikai politikában. A Kaukázusért folyó „harc” egyik csatáját elvesztette az USA és szövetségesei, viszont ha a jövőben ismét kedvező helyzet adódik, minden bizonnyal újra lépni fognak. Ugyanis az Oroszországot kikerülő és Európa országai felé vezető energia vezeték megépítésének szándékával mai napig nem hagytak fel, csupán a jelenlegi geopolitikai helyzet egyelőre ezt nem teszi lehetővé. Viszont ha a jövőben esély adódik e tervek megvalósítására, ezek biztosítására a GUAM tökéletes eszköz.

Könyvészet

1. Sz. Bíró Zoltán, *Oroszország visszatérése*, Szovjet füzetek XVII., Russica Pannonicana Kiadó, Budapest, 2008.
2. John F.R. Wright, Suzanne Goldenberg, *Transcaucasian boundaries*, UCL Press, London, 2005.
3. Nicole J. Jackson, *Russian Foreign Policy and CIS*, Routledge, New York, 2004.
4. www.sratfor.com
5. www.globalsecurity.org
6. www.guam.org
7. <http://www.ukrainaemb.lv>

Függelék

YALTA GUUAM CHARTER

The Republic of Azerbaijan, Georgia, the Republic of Moldova, the Republic of Uzbekistan and Ukraine, hereinafter referred to as “the GUUAM”,

Guided by the provisions of the United Nations Charter, the Helsinki Final Act, the Paris Charter for New Europe and the Charter for European Security of the Organization for Security and Cooperation in Europe,

Reaffirming the provisions of the Strasbourg Declaration of 10 October 1997, the Washington Declaration of 24 April 1999 and the New York Memorandum of 6 September 2000 of the GUUAM Heads of State,

Being devoted to the principles of democracy, respect for fundamental human rights and freedoms, rule of law and market economy,

Acknowledging that regional cooperation is a part of globalization processes, and may contribute to consolidation of sovereignty, independence and territorial integrity of the GUUAM Member States, promote peaceful settlement of conflicts and improve well-being of their peoples,

Proceeding from traditional friendly relations among the GUUAM Member States and their peoples,

Have agreed to adopt the present Charter,

1. Objectives of cooperation of the GUUAM:

- promoting social and economic development;
- strengthening and expanding trade and economic links;
- development and effective use in the interest of GUUAM states of the transport and communication arteries with its corresponding infrastructure situated in their territories;
- strengthening of the regional security in all spheres of activity;

- developing relations in the field of science and culture and in the humanitarian sphere;
- interacting in the framework of international organizations;
- combating international terrorism, organized crime and drug trafficking.

2. Principles of cooperation of the GUUAM:

Cooperation within the GUUAM is based on the universally recognized principles and norms of international law, in particular, on the respect for sovereignty, independence, territorial integrity and non-interference in domestic affairs of the Member States.

3. Directions of cooperation of the GUUAM:

- economy, science, technology and environment;
- transport, energy and telecommunication infrastructure;
- joint investment and financial projects;
- humanitarian sphere, culture, education, mass media, tourism, youth exchange;
- other directions of mutual interest.

4. The Member States may submit proposals regarding the broadening of the cooperation spheres.

5. The GUUAM is open for new members, which fully confirm their full adherence to the objectives and principles of the GUUAM, set forth in its fundamental documents including the present Charter.

6. Organizational structure of the GUUAM:

6.1 The Annual Meeting of the Heads of State is the GUUAM highest body.

The presidency in the GUUAM is carried out by the Member States in alphabetical order for the period between the Meetings of the Heads of State.

At the Meetings of the Heads of State the decisions are made up:

- on the principal directions of political, economic and humanitarian cooperation within the GUUAM;
- on the establishment of the GUUAM specialized bodies;

- on the coordination of positions regarding urgent international life issues of mutual interest.

6.2 The Sessions of the Ministers for Foreign Affairs, which are conducted, as a rule, twice a year constitute the GUUAM executive body.

The issues of implementation of agreements within the GUUAM are considered and the proposals on further development and deepening of the cooperation for consideration at the Meetings of Heads of State are also prepared at the sessions of the Ministers for Foreign Affairs.

6.3 The GUUAM working body is the Committee of National Coordinators (CNC), consisting of national coordinators, one from each Member State, appointed by the Ministers for Foreign Affairs.

The CNC coordinates the activities among Member States within the GUUAM, ensures preparation of the Meetings of the Heads of State and the Sessions of the Ministers for Foreign Affairs.

The CNC sessions are conducted quarterly in turn in the territory of the Member States. Upon the proposal of any Member States, the CNC extraordinary sessions may be conducted.

7. The decisions within the GUUAM are made by consensus.

8. The GUUAM working languages are Russian and English.

Done at the city of Yalta on the 7th of June 2001, in a single true copy in the Azerbaijani, English, Georgian, Moldovian, Russian, Uzbek and Ukrainian languages, each of them being authentic.

For the Republic of Azerbaijan

For Georgia

For the Republic of Moldova

For the Republic of Uzbekistan

For Ukraine

**Delegations
Azerbaijan, Georgia, Moldova, Ukraine**

of

**Statement
at the Security Model Committee,
March 14, 1996**

Mr. Chairman,

On behalf of the Delegations of Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine I would like to share our views on a follow-up work in this Committee. The Lisbon Declaration on a common and comprehensive security model is going to be a guiding line in our joint efforts to establish a common security foundation acceptable for each and every State. In this regard the security concerns of our countries should be taken into account in the course of the processes undergoing in Europe and aimed at enhancing the security arrangements and establishing the new ones.

While working over security model our Delegations had suggested various ideas and made a number of proposals, which were partly reflected in the Lisbon Declaration. New proposals and ideas have emerged in this Committee since then and we are considering them carefully so as not to miss a historic chance to have our views and concerns addressed during the discussions and reflected later in the crucially important documents. The effective and verifiable observance of the time-tested OSCE principles which are as viable today, as they were in 1975, should constitute the basis of this process.

Guided by this aim, we deem it necessary to make an emphasis on the following:

- while creating a new security system one should proceed from the reality that our countries are not members of the existing politico-military arrangements. The cooperation between existing security organizations, and such organizations and individual States must take into account the interests and security concerns of the States non-members of these arrangements;
- promoting strict observance of the existing OSCE principles and commitments is of a paramount importance. Accordingly, establishment of a specific mechanism is needed that would ensure their strict and meticulous observance and provide for the OSCE's efficient concerted actions in cases of non-compliance. Any new commitments should be based on the Helsinki Final Act which has to remain a cornerstone of a future security system. The lack of the OSCE's proper efficiency to cope today with the burning issues with regard to the violations of sovereignty and territorial integrity makes it a matter of great urgency;
- efforts to strengthen the OSCE's efficiency in conflict prevention and crisis management should envisage the introduction of various measures of a compulsory nature into the OSCE's peacekeeping instruments within the provisions of Chapter VIII of the United Nations Charter.

Such powers could significantly enhance the OSCE's real ability to ensure mandatory compliance with its own principles and decisions;

– referring to security cooperation among international organizations, it should be emphasized that establishment and development of such cooperation should be based on the consent of their member States. The indivisibility and comprehensive nature of security in Europe must be understood as the aggregate security of all and each individual OSCE participating States.

Our Delegations are ready to actively participate in the elaboration of a Charter on European Security, and the approaches outlined above will enable us to map the way ahead.

JOINT

COMMUNIQUE

Meeting of the President of Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine

On October 10, 1997 the Presidents of Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine held a joint meeting where they addressed the issues of mutual interest including bilateral and regional cooperation, European and regional security, political and economic contacts.

During the meeting, the Presidents stressed the importance of the four nations cooperation in establishing a Euroasian, Trans-Caucasus transportation corridor, considering joint actions taken in this direction a sound foundation for fostering friendship and cooperation, good-neighborly relations and full utilization of existing economic opportunities.

In this context, the need to use the possibilities of other regional organizations and initiatives was acknowledged. The Presidents supported the Ukraine's initiative to host in Crimea in 1999 a summit of the Black Sea and Baltic states' leaders.

The Presidents underscored the need for strengthening quadrilateral cooperation for the sake of a stable and secure Europe guided by the principles of respect for sovereignty, territorial integrity, inviolability of state frontiers, mutual respect, cooperation, democracy, supremacy of law, and respect for human rights.

Leaders of the four nations were unanimous in assessing threats and risk for the European, as well as for the regional securities. They agreed that the process of integration into Trans-Atlantic and European structures could to a considerable extent reduce these threats and risks.

In this connection, they underlined the prospects of the four nations cooperation within the framework of the OSCE, other European and Atlantic structures, including the recently established Euro-Atlantic Partnership Council and the Partnership for Peace NATO Program.

The Presidents of the four states agreed that such cooperation, as well as the development of a distinctive partnership, like that envisaged in the Charter on a Distinctive Partnership between NATO and Ukraine, could become an important element in strengthening stability, and serve as the basis for relationship and further development of cooperation between NATO and other countries in the region. Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine will undertake joint efforts in order to overcome the difficulties that Europe faces on the threshold of the 21th century.

Having expressed their concern with respect to the long-standing conflicts in Europe, the heads of the four states supported a prompt and peaceful settlement of the unresolved problems.

The President unanimously upheld the need for combating aggressive nationalism, separatism, and international terrorism. The Presidents agreed to continue on various levels the quadrilateral dialogue regarding the aforementioned issues.

Strasbourg, October 10, 1997